

مطالعه محله سرباغ شیراز و ساماندهی گذر و بازارچه سرباغ

چکیده:

سابقه تاریخی شیراز به عنوان مرکز یکی از ایالت‌های پنجگانه استان فارس تحت عنوان اردشیر خوره به قبل از اسلام باز می‌گردد. در خصوص نام این شهر عده ای آن را برگرفته از نام فرزند تهمورس، راز و فراوانی شیر در آنجا دانسته‌اند. تحولات شهری این شهر از قبل از صفاریان آغاز و تا دوران معاصر ادامه داشته است که بیشتر شامل ساخت حصار و بارو و خندق دور شهر و تأسیسات حکومتی در مرکز حکومت آل بویه و تخریب و بازسازی و بزرگ‌تر شدن آن در دوره‌های اتابکان تا قاجاریه و تخریب کامل آن در نتیجه تحولات و ساخت و سازهای شهری حکومت پهلوی در این دوره می‌باشد. در نتیجه این تحولات در تعداد و نام محلات شهری و دروازه‌های باروی شهر نیز تغییراتی رخ داده است که از هشت دروازه و نه محله دیلمی تا یازده محله قبل از زندیه می‌رسد و در نهایت تبدیل به شش دروازه در دوران زندیه می‌شوند. نکته حائز اهمیت در خصوص ساختار تحولات شهر این است که به صورت شعاعی و تقریباً دایره‌ای تا دوره قاجار از مرکز اصلی آن یعنی شاه چراغ گسترش می‌یابد و در نهایت شبیه یک مربع ناقص همانند شهر بی‌شاپور و ارگ بم می‌شود که در نتیجه واقع شدن در کنار رودخانه خشک در شمال آن بوده است، و در دوره پهلوی با شکسته شدن و تخریب حصار و باروی شهر، به سمت جنوب شرقی و غربی امتداد می‌یابد.

محله سرباغ یکی از محلات قدیمی و اصیل شیراز است که به لحاظ واقع شدن بر سر راه باغ و عمارتی بزرگ متعلق به دوره دیلمیان یا ایلخانان به این نام شهرت یافته است.

در این پایان‌نامه با شناخت گذشته و حال این محله به بررسی و تحلیل موارد بیان شده و در نهایت با دسته‌بندی ویژگی‌های شاخص عناصر معماری مسکونی آن به ویژگی‌های مشترک این عناصر در معماری قاجاری شیراز دست می‌یابیم و در بخشی دیگر با توجه به این نتایج و تأثیر پذیری از آن به اتخاذ طرحی برای ساماندهی گذر و بازارچه مسجد نو محله سرباغ پرداخته می‌شود. ساخت خانه‌ها بر اساس چرخش در جهت ۳۰ درجه جنوب غربی، درون‌گرایی، احداث زیرزمین، حیاط و اتاق‌های بزرگ، ارتفاع زیاد اتاق‌ها، تنوع کم در شکل حوض و باغچه، تزئینات آجرکاری، کاشی-کاری هفت رنگ و معرق، گچ‌بری پیش‌بخاری‌ها و سرستون‌ها و تزئینات چوبی در و پنجره و سقف‌های چوبی با طرح کتابی و پروانه‌ای و غیره (نقوش شش ضلعی، مربع، چلیپا و مستطیل) و نقاشی، بهره‌گیری از قوسهای نیم دایره تخت و تزئینی، ساخت ارسی‌های پنج دری، ستون‌های گچ‌بری شده با هسته چوبی، و تأثیر از معماری غربی (استفاده از آهن گالوانیزه روی پوششها، قوسهای تزئینی خاص، و...) را می‌توان از مهمترین ویژگی‌های معماری مسکونی این دوره در شهر شیراز بیان کرد. آنچه در این پایان‌نامه به عنوان هدف مدنظر قرار گرفته است مطالعه محله سرباغ و ارائه طرح ساماندهی گذر و بازارچه آن در جهت بهبود و ارتقاء سطح زندگی ساکنان و جذب گردشگر داخلی و خارجی می‌باشد.

در این فرایند در ابتدا بر اساس مطالعات کتابخانه‌ای و جستجو در اینترنت به جمع‌آوری شناخت شهر و محله پرداخته شده است و پس از شناخت مباحث تنوری به کمک فعالیت میدانی نمونه‌هایی جمع‌آوری شده و مورد بررسی قرار گرفته و پس از استخراج نتایج لازم به ارائه طرح نهایی منجر شده است.

کلید واژگان: گذر سرباغ، ساماندهی، مرمت بافت، محله سرباغ